

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14252005>

"GULLIVERNING SAYOHATLARI" ASARI INSONIYAT HAQIDAGI SATIRA

Ravshanova Tursuntosh

Abdullayeva Shaxnoza

TerDU talabalari

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada Jo‘natgan Sviftning "Gulliverning sayohatlari" asari muhokama qilinadi. Asaridagi voqealar, qahramonlar tahlilga tortilib, asarga oid ma‘lumotlar keltirilib o‘tiladi. Asaridagi satiraga oid bo‘lgan voqealar, jamiyatning ustidan kulish holatlari ko‘rib chiqiladi.*

***Kalit so‘zlar:** Gulliver, sayohat, satira, fantastika, liliputlar, davlat odamlar, Blefusku, Angliya, Brobdingneg, Laputa va boshqalar.*

"Gulliverning sayohatlari " asari Jo‘natgan Svift tomonidan yozilgan asar hisoblanadi. Bu asar satiro-fantastik ruhda yozilgan bo‘lib, asar qahramonlari unchalik ko‘p kishini tashkil etmaydi. Mazkur asarda sayohat motivi asosiy o‘rinni egallaydi. Har bir sayohatning xayoliy holati tasvirning ravshanligini yaratadi va har bir holatda jamiyat hayotining ba‘zi jihatlarini aniq tushuntiradi. Har qaysi sayohat olamida inson dunyosi turlicha yo‘llar bilan ochilgan va har bir sayohatning fantaziyasi uni kashf qilishning vizual usuli bo‘lgan. "Gulliverning sayohatlari" asari nasriy satiradir. Muallif matnni urf-odatlar, siyosiy uslublar, shuningdek, inson tabiatiga qarshi kuchli tanqidlarni qo‘shib, sayohat hikoyalari masxara qilish sifatida yozadi. Qahramon shifokor. Safarlari davomida u ajoyib sarguzashtlarni boshidan kechiradi va siz o‘zingiznikidan mutlaqo farq qiladigan to‘rtta o‘ziga xos sivilizatsiya bilan uchrashdi. Safar talqiniga bag‘ishlangan mazkur maqolada dengiz sayohati janrida qurilgan

"Gulliverning sayohatlari " asarida mavjud voqealar tasviriga alohida e'tibor qaratiladi. O'z davrida Angliyada mavjud bo'lgan ijtimoiy muammolar, davrning o'ziga xos xususiyatlari asarda alohida chizgilar bilan namoyon bo'ladi hamda asarda ekzotik mamlakatlar aholisi haqida gapirilib, muallif odamlarning salbiy fazilatlarini masxara qilish bilan ochib beradi. Jonatan Svift qalamiga mansub eski Angliya burjuaziyasiga va zodagonlariga qarshi qaratilgan "Gulliverning sayohatlari " asari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotgan emas. Jonatan Svift o'z vatandoshlariga noma'lum olamlarni ochgan qahramonning hayoliy sarguzashtlari haqida yozar ekan, asarda Utopiya, Buyuk Britaniyani keskin tarzda tasvirlagan. Gulliver haqiqatdan mavjud bo'lgan shaharlar qirg'og'idan ham o'tib ketadi va an'analari va urf-odatlarini aql bovar qilmaydigan mamlakatlarga keladi. Ekzotik mamlakatlar aholisi haqida gapirib, muallif odamlarning kamchiliklarini ko'rsatadi va odamlarning salbiy fazilatlarini masxara qiladi. Asar Sviftning o'ziga xos manifestiga aylandi. Svift hikoyani to'rt qismga bo'lib, o'quvuriga Gulliver qiyofasidagi to'rtta tasvirni ko'rishta imkon beradi.

Asarning birinchi qismida yozuvchi liliputlarning o'zlarini hammadan yuqori qo'yishlari ustidan kuladi. Ikkinchi qismda devqomat odamlar yurtida nuqtayi nazar o'zgaradi. Kema shifokori Lemuel Gulliver " Liliputiya" davlatiga tushib qoladi. U yerda odamlardan o'n ikki marta kichik bo'lgan odamchalar yashaydi. Ular Gulliverni asirga oladilar. Liliputlar Gulliverni xushmuomalalik bilan qabul qiladilar. Unga yashashga joy beradilar va ovqat bilan ta'minlab turadilar. Uning kattaligi uchun unga "Tog' Odam" deb nom beradilar. Asta-sekin Gulliver mamlakat hayoti bilan tanishdi. Ularning hayoti Yevropa hayotidan umuman boshqacha tuzilgan bo'ladi. U Liliputiya davlatida ikkita partiya mavjudligi va ularning bir-biridan farqi biridan ikkinchisining poshnasining baland-pastligida ekanligini kulgu ostida tasvirlaydi. Ular orasida doimo shafqatsiz bahslar kelib chiqar edi. Oradan biroz vaqt o'tib Liliputiya va Blefusku davlatlari o'rtasida katta jang ketadi. Urushga sabab pishgan tuxumni qaysi tarafidan (uchi tarafidanmi yoki tekis tarafidan) sindirgan ma'qulrog'i haqida bahs ketadi. Gulliver Liliputiya davlatining g'alaba qozonishiga yordam beradi.

Asarning ikkinchi qismida esa Gulliver devqomat odamlar mamlakatiga tushib qoladi. Uni bo‘yi 22 metr bo‘lgan fermer topib oladi. Dev Gulliverni vatandoshlariga ko‘rsatadi va shu orqali pul ishlaydi. Gulliver esa buni haqoratomuzlik deb biladi. Keyinchalik Brobdingnegning qirolchasi Gulliverni sotib oladi. Qirolicha unga o‘yinchoqdek munosabatda bo‘ladi. Gulliver uchun maxsus quti yasaladi va sayohatlatda uni shu qutichada olib yurishadi. Kichik, lekin xavfli sarguzashtlar orasida u qirol bilan Yevropa siyosatini mulohaza qiladi. Bu yerda xuddi birinchi qismdagidek, jamiyat xulq-atvorlari satirik ravishda tanqidlanadi. Faqat liliputlar niqobi ostida emas, qurolning nutqida. Safarlarning birida Gulliverning qutisini ulkan burgut olib ketadi va dengizga tashlab yuboradi. Gulliverni dengizchilar qutqaradi va uyiga qaytaradi.

Uchinchi qismda Gulliver Laputa nomli uchar orolga tushib qoladi. Bu orol Balnibarbi davlatining poytaxti. U davlatning qit‘a qismiga tushadi. Qit‘ada "projektorlar akademiyasi" mavjud. U yerda har xil ilmiy bo‘lmagan, kulguli tashabbuslar hayotga tatbiq qilinadi. Davlat hokimiyati esa buni qo‘llab-quvvatlaydi. Shu sababli davlatning rivoji past darajada bo‘ladi. Kitobning bu qismida muallif yashagan vaqtda mavjud bo‘lgan, chayqivchilikka asoslangan nazariyalarga o‘xshash satira mavjud. Gulliver kemasi kelguncha, Glabbdobdribga sayohat qiladi. U yerda olganlarning soyalarini chiqara oladigan afsungarlar bilan tanishadi.

Asarning to‘rtinchi qismi Gulliver aqilli va xushkor otlar - guigngnmlar davlatiga tushib qoladi. Bu davlatda jirkanch yexular - odamlar ham yashaydi. Yexularning xulq-atvorlari misolida odamlarning nuqsonlari ko‘rsatilgan. Guigngnmlar Gulliverni yexularga o‘xshatadilar, lekin ularga qaraganda aqliy va ma‘daniy rivoji balandroqligini ta‘n oladilar. Hikoyaning oxida Gulliver bu utopiyadan haydaladi va u Angliyaga, o‘z oilasiga qaytadi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, Jonatan Svift mazkur asarni shunchaki yozib qo‘ymagan. Balki ushbu asar orqali o‘sha vaqtdagi Angliya hayotini romantizmga tasvirlab bergan. Mazkur asarni o‘qish orqali kitobxon nafaqat satiraga guvoh bo‘lishi mumkin, balki bir vaqtning o‘ziga ijodkorning ham mahoratiga tan beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bondareva A. Sarguzashtlar adabiyoti. 2012
2. Alekseev P. V. Rus Sharq sayohatnomasi 18-asr oxiri va 19-asrning birinchi uchdan bir qismi sayohat nasri sifatida. 2014
3. Universitet N. I. Lobachevskiy. 2008.
4. "Gulliverning sayohatlari " Waynback Machine saytida 2015